

caput Medusae Coss. Deze plant is nog al veranderlijk, en de drie ondervormen, die als tamelijk gelijkwaardig kunnen worden aangenomen, worden door verschillende botanici als drie verschillende soorten aangenomen. Hoewel deze, vooral wat de lengte-verhoudingen der naalden betreft, gemakkelijk van elkaar zijn te onderscheiden, is hun habitus toch zoo overeenstemmend, dat men beter doet ze als ondersoorten te blijven beschouwen. Zij komen alle 3 in Zuid-Europa voor, één echter is meermalen in Duitschland waargenomen, en deze ondersoort, de *Hordeum asperum Degen*, is 't dan ook die nu in ons land verzeild is geraakt.

Eenjarige 23 dM. hooge plant, met vele opstijgende stengels. Bladen smal lijnvormig (1 mM. breed), van boven behaard, met gladde, kale scheede, die duidelijk opgeblazen is. Aar zonder de naalden 3 à 5 cM. lang en 0.5 tot 1 cM. breed, met kale, ruwe as. Aartjes twee aan twee, eenbloemig met een aanleg voor een tweede bloem. De onderste aartjes der aar niet ontwikkeld, zoodat men daar alleen de vier afstaande kelkkafjes ziet. Kelkkafjes stijf afstaand, priemvormig, geheel tot naalden gereduceerd en $2\frac{1}{2}$ —3 cM. lang. Kroonkafjes lancetvormig, 6 mM. lang, ruw, met een 7—8 cM. lange, zeer ruwe, zwak gedraaide en gebogen naald.

In de teekening komt de hoogst eigenaardige habitus tot zijn recht, en is, als men deze gezien heeft, de plant op 't eerste gezicht te herkennen.

Dit jaar is 't ons, ook na herhaald onderzoek, niet mogen gelukken een dezer planten aan den Rijnsoever opnieuw aan te treffen.

Voorburg.
Gorinchem.

DR. L. POSTHUMUS.
J. TH. HENRARD.

EEN RIJK VOGELPLEKJE BIJ ROTTERDAM.

ET was Zondagmorgen 10 November j.l. hier heerlijk herfstweer, zacht met nu en dan een warm zonnetje, juist geschikt om zonder kwade gevolgen eens naar buiten te gaan, om daar onze gevederde herfst- en wintergasten op te zoeken. Maar waar zou ik, Rotterdammer, heen gaan? Wel natuurlijk naar het Protestantsche kerkhof, mijns inziens in herfst en winter het rijkste vogelplekje bij Rotterdam. En dit behoeft ons niet te verwonderen. Een rustige plaats, door breede slooten, hooge muren en randen van hoogopgaand elzenhout van de omgeving afgesloten; statig geboomte meest langs de lanen, vooral iepen, kastanjes en Italiaansche populieren, op de begraafplaatsen zelf rozen, klimop en hulst, sommige vol vruchten en verder op de perken en langs de slooten allerlei heesters, waaronder sering, berberis, lijsterbes, vlier, els, enz. Naast veilige schuilplaatsen dus velerlei vruchten voor voedsel. Voeg daar nog bij een welwillend bestuur, dat dit jaar zorgde voor een honderdtal nestkastjes, en dat in den winter het praktische voederbakje ruim van voedsel voorziet. Bovendien bevindt zich nog in de onmiddellijke nabijheid een mestvaalt, waaraan nog steeds gewerkt wordt. Begrijpelijk is het dan ook, dat vele vogels hier in den herfst en den winter hun verblijf kiezen. Het spreekt, musschen, spreeuwen en bonte kraaien vormden ook Zondag het leeuwendeel, al zwermde

geheele troepen van de eerste op het hooge onkruid van het ondergespoten land achter het kerkhof, waarheen ook vele bonte kraaien afdwaalden, terwijl er reeds heel wat spreuwen naar het Zuiden waren getrokken.

Maar laat ik kort mijne wandeling beschrijven, zonder eenige overdrijving, en ik hoop, dat men mij zal toestemmen, dat wij Rotterdammers toch een rustig, rijk vogelplekje hebben, waar wij ongehinderd het vogelleven kunnen waarnemen en kunnen genieten van het liefelijk gezang onzer gevederde zangers.

Reeds voor den ingang van het kerkhof, waar hooge boomen van velerlei aard staan, bemerkte ik een tweetal jongens, die een boomkruipertje trachtten te verschalken, dat zoo juist uit een der iepen was neergeschoten naar den voet van een anderen en waar het nu zijn scherp »siet, siet« liet hooren. Met de pet in de hand, voorzichtig op de teenen, sloop de jongste er heen, maar tot zijn groote verwondering was »het kleine mormel« verdwenen tusschen de zware takken. De oudste moest er bij te pas komen, en toch duurde het nog lang, eer zij het vogeltje in bochtige lijnen tegen een der takken zagen voortkruipen.

Het hek binnentredend, hoorde ik al dadelijk tusschen het drukke gesjilp der musschen het bekende, driftige »snikkerik« van een roodborstje. Ha, daar scharrelde het driftig, onrustig tusschen de takken van een populier achter de grafsteenen, borstje en keel mooi oranje, het staartje voortdurend op en neer wippend. Een oogenblik staarde het mij met zijne heldere groote oogen aan, toen vloog het weg naar een naastbijstaand berkje. Maar wat was dat? De kreten werden drukker, scherper, heviger; er ontstond tusschen de fijne twijgjes een hevig gevecht tusschen twee mannetjes. Eindelijk verliet de een lafhartig het strijdperk, doch de overwinnaar zette zich in het hoogste topje en verkondigde luid in hooge tonen zijn victorie. Maar wie wilde daar in de kastanjes meeneuriën? Het was slechts stamelen, met nu en dan een enkelen zachten uithaal, maar toch... het was lijsterzang. Zou het nog een der zanglijsters zijn, van welke er dit jaar op het kerkhof zoovele uitgebroed waren? Of was het een koperwiek, pas uit het Noorden gearriveerd. Langzaam stapte ik naar de kastanjelaan, maar de zanger verdween met nog een twintigtal soortgenooten, zonder dat ik ze nauwkeurig had kunnen waarnemen. Zeker waren het vreemdelingen, want de vaste bewoners van het kerkhof zijn zoo schuw niet. Bedaard wandelde ik de kastanjelaan uit, voortdurend merels opjagend, pikzwarte met gele snavels, bruinzwarte met donkere snavels, mannetjes en wijfjes, ouden en jongen.

Kijk, daar was mijn oude bekende, het kleine winterkoninkje, ook weer. Op een grafsteen in het heerlijke zonnetje zette het zich een oogenblikje rustig neer, en daar klonk weer uit dat kleine keeltje het geestdriftige, opgewekte liedje. Maar rust kende het niet; »terr, terr«, stiet het kort uit, draaide heen en weer en verdween in de dichte klimopranken om den steen. Zou ik het even opjagen? Wel neen, ik zou het nog dikwijls genoeg zien en hooren, zomer en winter.

Links voerde nu mijn weg, langs de nieuwe graven, waar enkele treurenden hunne dierbare dooden herdachten. Langs de mestvaalt ging het nu, waar spreuwen vchten, musschen in de bevuilde wilgen tierden en bonte kraaien met enkele roeken het pas bewerkte vuil doorzochten. Langs de breede moddersloot vluchtte het gewone kwikstaartje in groote bogen ijlings weg en zette zich een eind verder langs den kant neer, waar het eenige mugjes en vliegjes trachtte te vangen, die in het warme zonnetje speelden.

Waar bleef toch zijn soortgenoot? Zou ik ze dit jaar hier niet zien?

Een drietal vinken liepen op het pad voor mij uit, en vergezelden mij een eind, steeds voor mij uit vliegend onder het geroep van »pink, pink«. Het waren alle drie mannetjes, dit bezeugden mij de heldere kleuren der vleugels en de prachtige blauwgrijze kopjes.

Maar wat was dat in het boschje sering en om den hoek? Een oogenblik stond ik verwonderd stil. Een klein vogeltje, nog kleiner dan mijn winterkoninkje, met sijsvleugeltjes, geel kopje met zwarte en lichte zoomen, doorsnuffelde de onderste verwarde takjes der

seringen. Het kon niet missen, al was het geheel alleen, het was een goudhaantje. Ik weet niet, of anderen gelukkiger zijn dan ik, maar ik had er in Rotterdam nog nooit een gezien en eerlijk wil ik bekennen, het eerste, wat ik thuis deed was, mijn Thijse en Buekers grijpen en alles over mijn goudhaantje eens na snuffelen. Lang volgde ik nog het schelle si, si, tot eindelijk het vogeltje verdween in de elzen langs de sloot, waar het musschenkoor weer luider klonk dan ooit. Maar ook meezen waren er, groote koolmeezen en kleinere veelkleurige brutale pimpeltjes. Hoe buitelden, vooral de laatste, onder het uitstooten van den bekenden roep, »siet, siet« om takken en katjes, overal speurend naar voedsel.

En op den grond klonk het steeds maar: »tsing, tsjing sie-è« van vluchtende merels, of trippelde een lijster snel weg tusschen de struiken. Een oogenblik moest ik nog kijken naar de nestjes van vliegenvangers en spotvogeltjes, welke ik in den zomer met zoo'n groote moeite had opgespoord tusschen het dichte gebladerte. Nu hingen ze daar, gedeeltelijk verwroest door regen en wind.

Maar nog wachtte mij eene verrassing. Daar tusschen een dicht beplant perkje sloop schuw het muschachtige bastaardnachttegaaltje. Ik kende het nog te goed uit mijn jongensjaren, toen wij het vlugge bruine muschje op de sneeuw onder een zeef vingen, om mij te vergissen. En dan dat blauwgrijze kópje sprak te duidelijk, hoe kort ik het ook zag. Een oogenblik wachten, of het soms in die berkjes zijn zilveren liedje zou gaan jubelen. Maar neen, »piet, piet« bleef het slechts in de struiken klinken.

Ik had genoeg genoten en verliet het kerkhof. Zei ik te veel, toen ik sprak van een rijk vogelgebied bij Rotterdam?

En.... ik hoop op meer nog dezen winter.

K.

UIT OUDEN TIJD.

U de bloemen ons weer voor enkele maanden, of eigenlijk slechts voor enkele weinige weken verlaten hebben, zal men het mij niet kwalijk nemen, indien ik ditmaal eens voor iets anders de aandacht kom vragen, iets wat in ons land bij de natuurliefhebbers nog maar zeer stiefmoederlijk behandeld wordt, n.l. de kennis der gesteenten en in verband daarmee van de versteende overblijfselen van planten en dieren, welke zij bevatten.

Werkelijk, om iets meer op dit gebied te zien en te leeren, behoeft men heusch niet naar Duitschland of een der andere landen te gaan, die zich in het bezit van »oude« gronden verheugen. Het bekende: Als de berg niet tot Mohammed komt, gaat Mohammed tot den berg, is in dit geval niet op zijn plaats, want voor wie slechts goede oogen in het hoofd heeft, is de berg wél tot ons gekomen. In oude, oude tijden, toen het in ons werelddeel een oogenblik — wel te verstaan een »wereld-oogenblik« — geschenen heeft op het levenslampje van plant en dier zou worden uitgebluscht, in den tijd, toen uit het oer-oude Scandinavië en van de bergen in het Zuiden de gletschers voortschoven te midden van nevel en sneeuw-jacht en ijskouden poolwind, toen zijn de bergen van het tegenwoordige Zwitserland en Rijndal, maar ook van het hooge Noorden tot ons gebracht in den vorm van rotsbrokken, gescheurd van het gebergte, of van kleinere stukken, vergruisd en afgerond door het rollen en schuiven over den grond. Niet alleen gebergten uit verschillende landen liggen er op die manier in ons kleine landje door elkaar gesmeten, ook uit geheel verschillende tijdperken dateeren zij. Uit te maken van waar de gesteenten gekomen zijn en tot welk tijdperk zij behooren, is een uiterst moeilijk werk, vaak zelfs onmogelijk, maar toch, in één geval is daaromtrent wel het een en ander te zeggen, soms met vrij groote zekerheid, n.l. als zoo'n steen een fossiel bevat. Over die fossielen van Nederlandschen bodem willen we het heden